

L'enquesta secreta sobre la monarquia

La fi d'un tabú

Els espanyols opinen sobre la monarquia i la seva evolució des de la *reinstauració* del 1975 fins a l'actualitat.

Els tres temes tabú durant la transició han estat l'estament militar, la monarquia i la *unidad de la patria*. L'exèrcit va deixar de ser-ho, si més no parcialment, a partir del 23-F ara fa deu anys i, pel que fa al tercer, des de les més altes instàncies de l'estat s'ha reconegut la legitimitat de l'independentisme mentre la defensa d'aquesta ideologia es fa des de posicionaments democràtics. El 1990, 15 anys després de la seva *reinstauració*, sembla que ja ha arribat el moment de poder desmitificar la monarquia.

EL PAPER DE LA PREMSA

Per primer cop, durant el propassat estiu, hem pogut veure en diversos mitjans de comunicació, especialment en la premsa escrita, articles i comentaris sobre els membres de la família reial espanyola i, en alguns cas, sobre el mateix sistema monàrquic sense precedents des de la *reinstauració* de la institució.

No es tracta de mitjans de comunicació especialment adversos al règim, manifestament republicans o, ni tan sols, especialitzats en l'anàlisi política. Fins i tot mitjans fàcilment qualificables de *premsa groga*, com ara determinades revistes de tafaneries, van manifestar el seu disgust, amb intensitat diversa en veure, a partir de l'annexió de l'emirat de Kuwait per l'Iraq, el contrast entre una societat majoritàriament preocupada per la nova situació d'inestabilitat internacional i el plàcid agost de la família reial practicant esports nàutics.

Aquest fet sembla que va provocar la fi anticipada de les vacances estiuenques dels monarques i, indirectament, la posterior visita del príncep hereu als vaixells destacats "en missió de pau", al golf Pèrsic. Les comparances respecte a l'actitud del príncep de Gal·les, que, per pròpia iniciativa, no va dubtar a acostar-se a la

zona de perill durant el conflicte de les Malvines han estat inevitables.

EL MITE DE L'ESTABILITAT

En el moment més tens de la polèmica que els poders fàctics intentaren reconduir i situar-la en els límits "tolerables" pel sistema, va reaparèixer el vell discurs de la garantia de l'estabilitat, argument de pes per a evitar qualsevol risc als membres de la família reial i, molt especialment, a l'hereu de la corona.

Tanmateix, aquest va esdevenir un ar-

gument poc convincent per a una societat que assistia impotent a la mobilització de soldats de lleva, en bona part ciutadans dels Països Catalans, a una zona de conflicte on la majoria creu que no hem d'anar a fer-hi res. A això cal afegir dos elements més: la capacitat crítica creixent respecte les decisions d'un govern que s'entesta a actuar com si administrés súbdits menors d'edat en lloc de ciutadans lliures que volen ser informats i la memòria històrica, prou viva, que té present que l'exèrcit espanyol no ha anat gaire més enllà de guanyar guerres civils

en els dos darrers segles i no ha estat tampoc especialment afortunat a derrotar enemics externs del segle XVII ençà.

Aquests elements permeten explicar-nos fàcilment l'interès de molts a observar l'actitud de les màximes instàncies de l'Estat i la perplexitat en veure com han anat desenvolupant-se els esdeveniments els darrers quatre mesos. D'altra banda, tal com comentava recentment Antena 3 —una cadena poc sospitosa de republicanisme— amb motiu del darrer accident automobilístic que acaba de sofrir el monarca quan gaudia de les vacances nadal·lenques en el Pirineu català, la seguretat física dels membres de la família reial no es garanteix únicament amb la vigilància de les anomenades forces de seguretat de l'estat sinó que també és imprescindible una dosi important de prudència en les activitats quotidianes. I no és cap secret que en els darrers anys el rei ha sofert diversos accidents a causa de les seves activitats esportives.

UNA VISITA CONTESTADA

Tanmateix, els comentaris, diguem-ne poc afalagadors, adreçats a la família reial i, concretament, el Príncep Felip van tenir un precedent en la visita que aquest va realitzar a Catalunya durant el passat mes d'abril. Tot i els esforços per controlar l'enfocament que els mitjans audio-visuals i la premsa escrita donaven a la visita, van evidenciar-se esquerdes importants, especialment en aquest darrer sector, on alguns trencaren amb la sospitosa unanimitat amb què els editorials i les pàgines d'opinió dels diaris aparegueren aquells dies. Més d'un parlamentari "dissident" va veure la seva opinió silenciada i la immensa majoria d'articulistes que volgueren manifestar democràticament la seva discrepància foren condemnats al silenci amb meritòries excepcions com ara *El Punt de Girona*, *El 9 Nou de Vic-Granollers* i algunes altres publicacions comarcals que esdevingueren exemple de ponderació, equanimitat i independència.

Així, doncs, l'intent d'amnèsia teledirigida no reeixí totalment i alguns sectors tingueren la valentia de recordar l'origen franquista, pel que fa a la seva designació, de l'actual cap de l'estat ja que aquesta monarquia no és una restauració (Joan de Borbó no havia abdicat pas en el moment de la coronació del seu fill), ni una instauració (no és una nova dinastia sinó la mateixa que regnava abans de la proclamació de la II República). Es

tracta d'una *reinstauració*, paraula inventada pel dictador per tal de recordar que, si bé es tracta de la mateixa dinastia que havia regnat, la persona del rei accedia al tron per voluntat seva, prescindint de l'ordre successori hereditari tradicional.

Fins i tot el *Diari de Barcelona* (30-4-90) remarcava que la premsa de Madrid s'havia fet ressò molt més que no pas la catalana de l'existència d'un sector de la societat discrepant amb aquesta visita. El mateix *Brusi* (22-4-90) titulava explícitament la visita de Felip de Borbó a Girona: "El fred i les autoritats, principal companyia". Així, doncs, tot i que poc representat pels mitjans de comunicació, hi ha un sector de ciutadans que, si bé és poc o gens bel.ligerant contra la monarquia, tempoc no li té cap simpatia.

L'ENQUESTA

Vistos aquests antecedents, un organisme pròxim a la presidència del govern va encarregar una enquesta en tot l'estatal a la qual EL TEMPS ha tingut accés i que reproduim parcialment. Sobre una mostra de 2.493 persones, l'element més destacable és que el 42% dels enquestats considera que "la monarquia és una institució superada de fa temps" i que entre els més joves el percentatge augmenta fins el 50%. Només el 30% es manifesta en desacord amb aquesta afirmació. Tanmateix, un 72% manifesta que és una institució a la història d'Espanya, sense que aquesta afirmació signifiqui cap judici de valor. Pel que fa a la contribució del rei al sistema democràtic, un 31% dels enquestats considera que hi ha contribuït molt (el percentatge més baix des del 1986) i un 28% opina que la tasca que desenvolupa el rei és fonamental per al funcionament de la democràcia; aquests percentatges poden semblar baixos però cal afegir-hi un 51% i un 46% que utilitzen la forma "bastant", la qual cosa fa que quedi refermada una hipòtesi segons la qual no és tant la persona el tema que un sector important de ciutadans qüestiona sinó la institució, que, com hem vist abans, molts consideren superada.

En qualsevol cas, prop de tres quartes parts dels enquestats lliguen la figura del rei (molt o bastant) amb el funcionament de la democràcia, la qual cosa no deixa de ser preocupant, ja que és demostratiu el fet que la població encara no ha assumit ben bé el seu paper de dipositària de la sobirania nacional i actua com si d'un

M'agradaria que vostè em digués si està d'acord o en desacord amb algunes de les coses que diu la gent sobre la monarquia.

19 - 28 Octubre 1989

N.º de entrevistas	Asegura la sucesión del poder político			Es una institución de origen divino			Es algo superado desde hace tiempo		
	Acuerdo	Desacuerdo	No sabe	Acuerdo	Desacuerdo	No sabe	Acuerdo	Desacuerdo	No sabe
NACIONAL	44	28	28	5	75	20	42	30	28
SEXO									
Varones	47	33	20	6	81	14	46	33	21
Mujeres	42	23	35	5	68	26	38	27	35

19 - 28 Octubre 1989

N.º de entrevistas	Garantiza el orden y la estabilidad			Está enriquecida en la tradición y la historia española		
	Acuerdo	Desacuerdo	No sabe	Acuerdo	Desacuerdo	No sabe
NACIONAL	56	24	20	72	10	18
SEXO						
Varones	57	28	15	75	12	12
Mujeres	55	20	25	68	8	23

Fins a quin punt pensa vostè que la tasca que desenvolupa el rei és fonamental per al funcionament de la democràcia a l'estat espanyol: molt, bastant, poc, o res.

19 - 28 Octubre 1989

N.º de entrevistas		Resposta				
		Bastante	Poco	Nada	No sabe	
NACIONAL	2.493	28	46	13	4	9
SEXO						
Varones	1.175	28	45	16	6	7
Mujeres	1.318	29	46	10	3	11

Vaig a llegir-li un seguit d'afirmacions que la gent fa quan parla del rei Joan Carles. M'agradaria que vostè em digués si està molt, bastant, poc o gens d'acord amb cadascuna d'elles.

19 - 28 Octubre 1989

N.º de entrevistas	Sin la presencia y actuación del Rey la transición a la democracia en España no hubiera sido posible				La figura del Rey es para los españoles una garantía de orden y estabilidad				
	Muy de acuerdo	Bastante	Poco	No sabe	Muy de acuerdo	Bastante	Poco	Nada de acuerdo	No sabe
NACIONAL	27	41	13	15	31	45	12	3	9
SEXO									
Varones	26	42	16	11	28	45	18	4	7
Mujeres	28	39	11	3	33	44	10	3	10

19 - 28 Octubre 1989

N.º de entrevistas	El Rey ha sabido ganarse la simpatía y el afecto de los españoles. Incluso de aquellos que no ven la Monarquía con buenos ojos				El Rey ha probado que la Monarquía puede enlazar y adaptarse a las diferentes etapas de la historia española				
	Muy de acuerdo	Bastante	Poco	No sabe	Muy de acuerdo	Bastante	Poco	Nada de acuerdo	No sabe
NACIONAL	36	48	7	8	31	48	7	2	14
SEXO									
Varones	34	50	8	7	30	49	8	2	11
Mujeres	38	46	5	10	32	47	7	2	16

sistema de democràcia atorgada es tractés. Aquesta sensació col.lectiva dona, en certa manera, la raó a tots els que parlen de democràcia vigilada en referir-se al sistema espanyol.

D'altra banda, s'acosta al setanta per cent el nombre d'entrevistats que atribueixen al rei un paper molt o bastant decisiu en la transició a la democràcia i més de tres quartes parts el consideren una garantia d'estabilitat i ordre. Realment, la imatge de la monarquia ha canviat i avui entre una gran majoria, inclosos molts d'aquells que no veien tradicionalment aquesta institució amb bons ulls.

M'agradaria que em diguera en quina mesura creu vostè que el rei Joan Carles ha contribuït a l'estabilitat de la democràcia.

	Nov. 1986	Nov. 1987	Sep. 1988
Mucho	28	38	34
Bastante	47	47	47
Poco	7	8	8
Nada	2	2	3
No sabe/No contesta	6	7	8
N.º de entrevistas	(2.500)	(2.600)	(2.488)

Pel que fa a l'hereu de la corona, gaudeix d'una imatge bona o molt bona entre al 79% dels enquestats i el 72% considera que l'educació que rep és l'adient. Tot i això, caldria fer algunes observacions generals:

a) Els segments de la població més joves, els que viuen a les grans ciutats i de formació mitjana-alta autosituats a l'esquerra de l'espectre polític són els més crítics tant amb la institució com amb la persona del rei o el príncep hereu.

b) A més alt grau de pràctica religiosa correspon més fervor monàrquic.

c) No s'aprecien diferències significatives entre els homes i les dones enquestades pel que fa a les opinions que manifesten.

d) A excepció de la primera qüestió on el 42% dels entrevistats consideraven que la monarquia és una institució superada de fa temps, les respostes a les diverses qüestions no mostren una excessiva bel·ligerància contra ella, en tant que s'ha aconseguit que la majoria de la població la identifiqui només com a part del sistema democràtic sinó com a salvadora de la pròpia democràcia en el moment de més perill (23-F). Tanmateix, les preguntes -afirmacions- de l'enquesta estan formulades amb una certa tendenciositat.

Finalment, val a dir que malgrat els "bons resultats" que, en general, obté la monarquia, s'hi pot constatar un descens de la seva popularitat respecte els anys precedents en pràcticament tots els apartats. Aquesta disminució del suport s'explicita bàsicament en una menor efusivitat: les respostes maximalistes "molt" van deixant pas a actituds més moderades que es concreten en els "bastant".

Així doncs, la monarquia espanyola ha aconseguit situar-se en unes cotes de popularitat molt importants tot i que ha començat una inflexió a la baixa que hom fa mans i mànigues per tal damagar. D'altra banda, els resultats computats a nivell estatal no permeten conèixer el grau d'acceptació de què gaudeix la institució entre els ciutadans de les diverses nacions però no resulta difícil sospitar que el fervor monàrquic no és homogeni ni de bon tros. I és que, també en això, la pell de brau és una realitat diversa i contradictòria que durant segles s'ha intentat homogeneïtzar i estabilitzar, curiosament sempre en el mateix sentit, ni que sigui intentant amagar la seva radical pluralitat que, sovint, la fa difícilment viable com a projecte unitari.

Santiago Cucurella